

Felújítják az Oscar-díjas magyar rendez?1914-es filmjét

2013 június 06. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Az Oscar-díjas Kertész Mihály 1914-ben készült, A tolonc című némafilmje felújítását és digitalizálását 14 millió forinttal támogatja a Magyar Nemzeti Filmalap legutóbbi döntőbizottsági határozatával.

A Tolonc című film a magyar és egyetemes filmtörténet unikális alkotása. A Casablanca (1942) Oscar-díjas rendezője, Michael Curtiz, azaz Kertész Mihály korai filmje Kolozsváron forgott 1914-ben - idézte fel a filmalap MTI-hez kedden eljuttatott közleménye.

A főszerepben a korszak színészióriása, Jászai Mari látható, mellette Berky Lili és Várkonyi Mihály, mindketten koruk filmsztárjai voltak. Az ártatlanul kitoloncolt magyar cselédlány története egy nagy sikerű népszínmű mozgóképes adaptációja, amelynek forgatókönyvét Janovics Jenő, a kolozsvári színház igazgatója jegyezte.

A Tolonc igazi filmritkaság, hiszen Jászai Marinak ez az egyetlen fennmaradt filmje. A Magyar Nemzeti Digitális Archívum (MaNDA) legértékesebb gyűjteményi darabjai között tartja számon a film egyetlen nitrokópiáját, amelyet The Undesirable címmel feltehetően amerikai moziforgalmazásban vetítettek az 1920-as években, majd szerencsés véletlenek sorozatának köszönhetően került vissza Magyarországra 2008-ban. Az archívum Gyürey Vera kezdeményezésére vágott bele a rendkívül rossz állapotú kópia felújítási lehetőségeinek feltérképezésébe. A tervek szerint mintegy egy évet igényelnek a felújítási munkálatok, amelyek során a film hosszú távú megőrzése érdekében digitális és fizikai hordozók készülnek.

"A Tolonc című film felújítását filmtörténeti jelentőségének, valamint Kertész Mihály hírnevének köszönhetően számottevő szakmai érdeklődés és várakozás övezi, világszerte élvonalbeli filmforumok fogják megismerni. A Tolonc című film 100. születésnapjának megünneplésére nagyszabású hazai díszbemutatót terveznek, és a közönség is újra felfedezheti Kertész Mihály remekművét" - szerepel a közleményben.

A Tolonc című filmről

Mi a közös A Tolonc és a Casablanca című filmekben? A rendező, Kertész Mihály. Az Oscar-díjas filmrendező Kolozsvárott rendezte ezt a némafilmet 1914-ben. Különleges film, nem csupán a rendező miatt, hanem Jászai Mari miatt is, hiszen a korszak színészióriásának ez az egyetlen fennmaradt filmje. A főszerepeket az első magyar filmsztárok, Berky Lili, és a később világhíróvá vált Várkonyi Mihály játszották.

A forgatókönyvet Janovics Jenő, a Kolozsvári Nemzeti Színház igazgatója írta, rendezésre a fiatal Kertész Mihályt szerződtette, aki ekkor tért haza Dániából, a Nordinksnél tanult filmrendezést. A film Janovics Jenő cégénél, a Proja filmgyárban készült 1914-ben. A forgatás június elejétől július közepéig tartott Kolozsvárott, Torockón, a Torda-hasadékban és az Aranyos partján. Ez volt a kolozsvári filmgyártás második éve, a filmkészítés a színház melléküzemágaként, csak a nyári szünetekben folyt. Janovics öt nyáron hetvenkét játékfilmet gyártott. Irányítása alatt kezdte rendezői karrierjét Korda Sándor. Itt kapta első nagyszabású feladatait Kertész Mihály. Janovics megörökölte a kor legnagyobb színészgyémántjainak, Blaha Lujzának, Jászai Marinak, Szentgyörgyi Istvánnak játékát. Ő volt az első Magyarországon, aki a filmet nem léha szórakoztatásnak, hanem művészetnek tekintette, s filmtémáit első sorban a magyar drámairodalom és költészet klasszikusaiból merítette.

Kertész Mihálynak ez a korai filmje el?bb jutott el Amerikába, mint ? maga. Janovics ugyanis a tízes években készült filmeket még akkor is forgalmazta, amikor a kolozsvári filmgyártás már teljesen megsz?nt. Új kópiákat gyártott, ezeket eladta vagy kölcsönözte, s a bevételeket az anyagi gondokkal küzd? Kolozsvári Magyar Nemzeti Színház m?ködésére fordította.

Amerikában is forgalmazták

Így történhetett, hogy a korábban Ausztriában és Németországban sikerrel játszott népszínm?-adaptációból, A toloncból, a húszas évek elején amerikai forgalmazásra szánt kópia is készült. A film The Undesirable címmel, angolosított szerepnevekkel került az amerikai közönség elé. Azt azonban eddig még nem sikerült kideríteni, hogy mikor, hol, és kiknek vetítették az ártatlanul kitoloncolt magyar cseléd lány történetét. Azt tudjuk csak, hogy A tolonc amerikai pályafutása a New York-i Magyar Ház pincéjében végz?dött, ahol aztán néhány évtizedre megfeledeztek róla.

Innen hozta haza Cselényi László, a Duna Televízió akkori elnöke több más régi magyar film társaságában. Ekkor még senki sem tudta, hogy milyen érték lapul a rozsdás dobozokban, emiatt itthon is csak a Duna Televízió raktáraiban porosodott évekig. Egy rendezkedés során aztán onnan is kiszorultak, és 2008-ban a Filmarchívumba szállították az id?közben elázott filmtetekercseket. Csak ekkor derült ki, hogy igazi filmritkaság van közöttük: Kertész Mihály egyetlen fennmaradt magyar játékfilmje. Kertész 40 magyar filmje közül A tolonc el?kerüléséig csak néhány filmtöredék, és a Tanácsköztársaság idején forgatott agitációs propagandafilm, a Jön az öcsém volt meg az Archívum gy?jteményében. Azóta a Holland Filmarchívumból el?került Az utolsó hajnal teljes kópiája is.

A film harmadik tekercse úszott a dobozban és csöpögött bel?le a víz. Gyorsan meg kellett szárítani, és az Archívum folyosójának nyitott ajtóin végigvezetve néhány óra alatt megszáradt, és emulzió sérülés nélkül kerülhetett vadonatúj dobozba ez a tekercs is. Hosszú évek hányódása után a magyar filmtörténet e korai remekm?ve végre megfelel? helyre, az Archívum h?tött raktárába került.

Folyik a restaurálás

Ezzel azonban nem fejez?dik be a történet, ugyanis a régi nitrofilmek állapota optimális körülmények között is romlik, ezért A tolonc fennmaradása továbbra is veszélyben van. Csak új biztonsági kópiák és kellékek gyártásával lehet biztosítani a nitro nyersanyagon fennmaradt filmek meg?rzését. Bár el?kerülése óta már négy év telt el, A toloncot még nem láthatta a budapesti közönség. A kilencven éves, zsugorodott, t?z- és robbanásveszélyes nitrokópia már nem vetíthet?, s a film restaurálása még nem fejez?dött be.

A nitrokópia els? ránézésre megfelel? kiindulási anyagnak t?nt, zsugorodott volt, de nem jobban, mint az elmúlt években megtalált és sikerrel restaurált némafilmek. Nem volt túlságosan karcos sem, és a perforációin alig látszottak sérülések. Ezek után nagy csalódást okozott, hogy a Magyar Filmlaborban készült tesztek rosszul sikerültek: a karcok jelent?s része elt?nt ugyan, de a kép er?sen remegett, az osztásvonalak gyakran belógtak a képmez?be. Kiderült, hogy a most el?került nitrokópiát annak idején valószínűleg rosszul kopírozták és ebb?l fakad

a képek imbolygó mozgása, torzulásai és az osztásvonalak helyzetének állandó változása.

Szakemberek javaslatára a film nitrokópiája a Cineric digitális stúdióba került, mely New York legjelentősebb filmrestaurálásra is specializálódott stúdiója. A film tehát másodszor is útra kelt Amerikába, jelenleg New Yorkban van, hogy visszanyerje eredeti, 1914-es formáját. A Cineric alapítója és elnöke, a magyar származású Nyári Balázs felajánlotta, hogy a cég saját költségén elvégzi a film egy tekercsének digitális restaurálását, melynek során a digitális tisztítás mellett megkísérik a kopírozásból eredő hibák javítását is. Ez a munka folyamatban van, egyelőre nem lehet tudni, hogy a film restaurálása mikor fejeződik be, az biztos, hogy csak digitális módszerekkel lehetséges az eredeti állapot visszaállítása.

Egy világhírű magyar rendező?

Kertész Mihály, Michael Curtiz néven vált világhírű filmrendezővé, s aki a Casablanca című alkotásával beírta a nevét a filmtörténetbe. 1886. december 24-én született Budapesten. Életének korai időszakáról kevés biztosat tudni, mert ő maga elismeréssel terjesztett legendákat. Ezek közé tartozik, hogy tizennégy évesen egy vándorcirkusszal megszökött az otthoni szegénység elől, vagy hogy tagja volt a magyar vívó válogatottnak az 1912-es olimpián. A valóság ennél jóval prózaibb: viszonylag rendezett körülmények között nőtt fel, elvégezte a színiakadémiát, és Pécsre, majd Szegedre szerződött. 1911-ben bonvivánnak hívták a pesti Magyar Színházhoz, de ekkor már tisztában volt azzal, hogy a színpad nem az ő világa. Inkább rendezni szeretett volna, de mindennél jobban érdekelte a film.

Első filmjét 1912-ben Siklósi Iván filmfelirat-íróval *Ma és holnap* címmel készítette. 1913 nyarán néhány hónapot töltött az akkori idők legjelentősebb európai filmközpontjában, a koppenhágai Nordisk stúdióban, ahol statisztaként, vágóként, sőt színészként is kipróbálta magát. Önbizalommal telve tért haza, a kamera mögé állt, és hamarosan a vezető rendezők egyike lett. Kalandos filmek egész sorát készítette, s irodalmi forrásokból is gyakran merített. 1912-1919 között negyvennél több filmet forgatott, mégis elégedetlen volt a hazai lehetőségekkel.

A Tanácsköztársaság alatt több agitációs filmet készített, de egy bécsi ajánlatra az osztrák fővárosban kezdett dolgozni. Itt forgatott monumentális, történelmi és bibliai tárgyú filmjeire felfigyeltek Hollywoodban is, és Jack Warner 1927-ben állandó munkatársnak szerződtette a Warner Brothers filmstúdióhoz. 1928-ban rendezte a Warner stúdióknak a *Noé bárkája* című szuperproduktót immár Michael Curtiz néven. A filmet Magyarországon is forgalmazták, a budapesti bemutatóra Kertész külön kis bevezetőt készített, amelyben személyesen jelent meg a vásznon, és magyarul köszöntötte a közönséget. Ez volt az első alkalom, amikor magyar szó hangzott el hangosfilmen.

Kertész gond nélkül alkalmazkodott az amerikai filmipar követelményeihez (ő volt az első, aki már 1930-ban színes technikával dolgozott), és mivel tehetséges volt, elképesztően gyorsan érvényesült. Termékeny alkotónak bizonyult: csak Hollywoodban több mint száz film fejeződik a nevéhez, volt olyan év, amikor a neve négy film stábjában szerepelt. Kertész első sorban szórakoztatni akart, de selejtet sosem adott ki a kezéből, a filmipar jeles képviselőivel, népszerű sztárokkal vette körül magát.

Szó szerint egész nap dolgozott, a legenda szerint néha annyira elfáradt, hogy a hideg zuhany alatt is elaludt. A színészekről nem volt túl jó véleménye, sokakat egy-egy mondattal sértett végig. A kor egyik legnagyobb sztárja, Bette Davis csak egyszer volt hajlandó dolgozni vele, annyira szívére vette a rendező egy megjegyzését. Kertész élete végéig nem tanult meg rendesen angolul, a nyelvvél folytatott küzdelméről anekdoták tömege kering. A

Casablanca forgatásán például a díszlethez tócsa (puddle) helyett pudlit (poodle) kért, egy másik alkalommal a lovas nélküli lovak helyett "üres lovakat".

Kalandfilmjei, westernjei, történelmi adaptációi máig nem veszítettek frissességükből (Kid Galahad, Hét tenger ördöge, Robin Hood kalandjai). Az ő rendezése a filmtörténet leghíresebb háborús melodráma, a Casablanca (1942), amelyért 1943-ban a legjobb rendezőnek járó Oscar-díjat kapta. A Casablancán nemzedékek nőttek fel, s a mai napig műsoron tartják a világ televíziós társaságai. Utolsó filmjét Komancsok címmel 1962-ben forgatta. 1962. április 10-én halt meg Hollywoodban. Noha sokan az egyik legamerikaibb művésznek tartják, magyarságát Kertész mindig büszkén vállalta, ám az óhazába soha többé nem látogatott el.

richpoi.hu - MTI

Ajánló